Debatt, Sveriges Natur • 18 feb 2026

Låt skogsbruket betala hela kostnaden för kalhyggen

Naturskyddsföreningens förslag om en skogsfond för att främja biologisk mångfald är bra, men missar effekterna av ekonomiska incitament.

Det skriver nationalekonomen och författaren Stefan de Vylder.

I rapporten Naturskyddsföreningens förslag för biologisk mångfald i skogen finns ett förslag om att inrätta en skogsfond via avgifter på industriell skogsanvändning. Tanken är att medel från fonden ska återföras till skogsägare för att främja biologisk mångfald.

Därmed skulle angelägna åtgärder för att bevara skyddsvärd skog inte belasta statskassan. I stället skulle de drabba de industrier som använder skogsråvara för att i första hand producera pappersmassa och biobränslen till våra värmeverk.

”Det stora problemet stavas kalhyggen”

Det är ett bra förslag, men jag tycker att Naturskyddsföreningen missar de effekter som rätt utformade ekonomiska incitament kan åstadkomma.

Det stora problemet stavas kalhyggen. Det är förvandlingen av våra skogar till gigantiska virkesåkrar med jämngamla granar och tallar som är boven i dramat.

Alla avgifter som betalas in till en skogsfond som används till att främja ett mer naturnära skogsbruk bör därför belasta just hyggesbruket. Inte ägandet i sig. Inte heller skogsindustrin.

Varken statskassan eller skogsägarkollektivet skulle behöva förlora på reformen. Alla pengar som betalas in bör gå till att stödja ett mer naturnära skogsbruk.

Den som smutsar ned ska betala vad det kostar. Detsamma borde gälla den som skadar den biologiska mångfalden, klimatet eller inskränker allmänhetens möjligheter till friluftsliv och rekreation.

Miljöintresserade nationalekonomer har länge diskuterat hur man ska hantera så kallade externa effekter, det vill säga konsekvenser för någon annan än den som ger upphov till en viss skada. Till exempel om ett företag förorenar ett vattendrag vilket påverkar både fiskar, fiskare, en badande allmänhet och nedströms boende bönder och djur.

För negativa externa effekter har den självklara regeln – i teorin, om än alltför sällan i praktiken – varit Pollutor Pays Principle (PPP), på svenska: förorenaren betalar. Denna princip har även Naturskyddsföreningen ställt sig bakom.

Att skada naturen eller klimatet ska kosta. Den svenska koldioxidskatten, och EU:s handel med utsläppsrätter, har visat sig vara bra, men otillräckliga, steg i rätt riktning.

> *"Äganderätten innebär inte att markägare har rätt att göra vad de vill på sin egen mark."*
> *– Stefan de Vylder, nationalekonom*

Ofta hänvisas det till att äganderätten hotas så snart förslag på ingrepp mot ett miljö- och klimatskadligt skogsbruk presenteras. Jag har full förståelse för att skogsägare vill ha kompensation för uteblivna inkomster när mark avsätts av artskyddsskäl.

Men äganderätten innebär inte att markägare har rätt att göra vad de vill på sin egen mark. Enligt gällande lagstiftning har markägare rätt att förfoga över sin mark utom när detta strider mot angelägna allmänna intressen, som till exempel bevarandet av miljövärden.

En markägare som äger en sjö får inte göra vattnet otjänligt med hänvisning till äganderätten. Inte heller dumpa giftigt avfall på sin egen mark och därmed förgifta både luft och grundvatten. Detta är för de flesta människor en självklarhet.

Mark och byggnader kan också exproprieras – givetvis mot ersättning – om marken behövs för att bygga järnvägar, motorvägar eller för att flytta en hel stad. Även här får äganderätten ger vika.

Märkligt nog åberopas inte Pollutor Pays Principle i dagens infekterade debatt om svenskt skogsbruk. Varför skogsägare ska få åtnjuta ett undantag från PPP är svårt att förstå. Vinsterna från kalhuggning är privata, men den skada som kalhyggen ger upphov till drabbar andra.

> *"I en tid av klimatförändringar är det viktigt att anpassa vårt skogsbruk till ett varmare klimat där både skyfall och torka förväntas bli återkommande påfrestningar."*
> *– Stefan de Vylder, nationalekonom*

Den biologiska mångfalden gynnas av ett mer stabilt mikroklimat med jämnare ljusinsläpp, fuktighet och temperatur. Och risken för omfattande skadedjursangrepp från inte minst granbarkborren minskar med selektiv avverkning och ett ökat inslag av lövträd.

Av klimatskäl är det extra angeläget att reducera trakthyggesbruket. Sedan 2014 har den svenska skogens kolupptag minskat till följd av långsammare tillväxt och hög avverkning.

”Samhällsekonomiskt är kalhyggen dyra”

Våra kalhyggen släpper årligen ut cirka 15 miljoner ton koldioxid från marken. På minuskontot kan också läggas den uteblivna inbindning av kol från atmosfären när stora träd ersätts av små plantor som behöver lång tid för att ersätta den kolsänka som de avverkade träden utgjorde.

Till detta kommer enorma utsläpp från skogsindustrin som omvandlar virket till papper och kraftvärme. Kalhyggen innebär ett sabotage mot våra möjligheter att njuta av skogar för rekreation och bär- och svampplockning.

Risken för skogsbränder minskar om vi slipper se våra skogar förvandlas till virkesåkrar med eldfängda barrskogar. Efter de enorma skogsbränder som drabbade delar av Sverige somrarna 2014 och 2018 var det lätt att se att det var barrträdsplantagerna som gjorde att bränderna spreds med vindens hastighet.

Skyfallen i södra Norrland hösten 2025 illustrerade också hur kalhyggen i anslutning till vägar och järnvägar kan förvärra skadorna på samhällsviktig infrastruktur. I en tid av klimatförändringar är det viktigt att anpassa vårt skogsbruk till ett varmare klimat där både skyfall och torka förväntas bli återkommande påfrestningar.

Samhällsekonomiskt är kalhyggen dyra. Det snabbaste och mest kostnadseffektiva sättet att reducera våra nettoutsläpp av växthusgaser är att inskränka hyggesbrukets roll i det svenska skogsbruket.

> *"De eventuella vinsterna av hyggesbruk är privata, men en stor del av kostnaderna faller på utomstående."*
> *– Stefan de Vylder, nationalekonom*

Alla de negativa konsekvenser av kalhyggen som går att identifiera – såsom minskad klimatnytta av skogen, förlust av rekreationsvärden och biologisk mångfald, ökad rasrisk och ökad sårbarhet för skogsbränder och skadeinsektsangrepp – är exempel på externa effekter. De eventuella vinsterna av hyggesbruk är privata, men en stor del av kostnaderna faller på utomstående.

Att sätta en prislapp på de negativa externa effekter som dagens skogsbruk ger upphov till är svårt. Men hellre någorlunda rätt än exakt fel. PPP borde gälla även när våra skogar förstörs. Men den skogsägare som skapar positiva miljö- och klimatvärden bör, å andra sidan, få kompensation ur en fond finansierad med avgifter på kalhyggen.

Stefan de Vylder, nationalekonom, författare och ledamot i Naturskyddsföreningens expertråd. Har bland annat skrivit en bok om de stora skogsbränderna i Hälsingland sommaren 2018, ”Det brinner…Rapport från en hotad by” (Themis Förlag 2019). Foto: privat

Författarens fotnot: Liknande förslag om inrättande av en skogsfond har bland annat även förts fram av ekologen Stig-Olof Holm, i artikeln Ersättningen för skogsskydd bör kopplas till klimatnytta, i Forskning & Framsteg, den 5 september 2024.